

**Донецька обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Н. К. Крупської
Відділ науково-методичної роботи
і соціологічних досліджень**

*Листок-сигнал
серії «Літературні портрети»*

Юрій Андрухович: відчуття епохи

Донецьк 2008

ББК 78.381.9:83

А 66

Юрій Андрухович: відчуття епохи : листок-сигнал / Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської ; уклад. І. А. Пилипенко, В. С. Кузнецова. – Донецьк : Сх. вид. дім, 2008. – 12 с. – (Серія «Літературні портрети»).

Укладачі:

І. А. Пилипенко,
В. С. Кузнецова

Редактор:

О. В. Рязанцева

Відповідальний
за випуск:

Н. П. Авдєєнко

Комп'ютерний набір:

В. І. Копійка

© Донецька ОУНБ
ім. Н. К. Крупської, 2008

Юрій Андрухович, безперечно, є яскравою постаттю в українській культурі. Його творчість забезпечила авторові репутацію одного з найбільш видатних письменників сьогочасної України.

Народився Юрій Ігорович Андрухович 13 березня 1960 р. у м. Станіслав (зараз Івано-Франківськ). Закінчив редакторське відділення Українського поліграфічного інституту ім. І. Федорова у Львові (зараз Українська академія друкарства) у 1982 р. та Вищі літературні курси при Літературному інституті ім. М. Горького в Москві у 1991 р.

В юнацькі роки Андрухович заснував і був лідером відомої літературної групи «Бу-Ба-Бу» (скорочене від «Бурлеск-Балаган-Буфонада»), яка об'єднала авторів з Києва, Львова, Івано-Франківська. Він є представником групи митців постмодерністської течії в українській літературі, яка має умовну назву «Станіславський феномен» (або «Івано-Франківський феномен»).

Андрухович працював газетярем, служив у війську, деякий час очолював відділ поезії івано-франківського часопису «Перевал» (1991–1995). Певний час був радником мера Івано-Франківська з питань культури.

Наприкінці 80-х рр. стає відомим як активний діяч первісного ліберально-демократичного руху. У 1985 р. за результатами публікації двох книг віршів Андрухович був прийнятий у Національну спілку письменників України, у 1991 р. за ідейними міркуваннями виходить з її складу разом з кількома колегами, а згодом ініціює заснування Асоціації українських письменників.

На початку 90-х рр. разом з Ю. Іздриком починає видавати перший в Україні постмодерністський журнал «Четвер». З 1991 р. друкується у великих літературних журналах України.

У 1996 р. захистив кандидатську дисертацію за творчістю забороненого в радянські часи класика української поезії першої половини ХХ ст. Богдана-Ігоря Антонича. Докторську дисертацію пише за творчістю американських поетів-бітників.

Андрухович декілька років співпрацював з газетою «День», на сторінках якої опублікував понад 70 есеїв. Є редактором і укладачем хрестоматійного додатка «Малої української енциклопедії актуальної

літератури». Переклав українською п'єсу В. Шекспіра «Гамлет» та поезію американських поетів-бітників «День смерті Пані День».

Лауреат літературної премії Благовіст (1993), премії Рея Лапики (1996), Міжнародної премії ім. Гердера (2001, Гамбург, Німеччина), одержав спеціальну премію в межах нагородження Премією Миру ім. Єрїха-Марії Ремарка від німецького міста Оснабрюк (2005), «За європейське взаєморозуміння» (2006, Лейпциг, Німеччина). У 2006 р. Ю. Андрухович нагороджений польською літературною премією Angelus за роман «Дванадцять обручів».

Західна критика визнає Андруховича як одного з найяскравіших представників постмодернізму, порівнюючи його за значущістю у світовій ієрархії з Умберто Еко. Твори письменника перекладено і видано в Польщі, Німеччині, Канаді, Угорщині, Фінляндії, Росії, Сербії, США, Швеції, Австрії, Болгарії, Хорватії, Білорусі, Литві, Словаччині.

Творчий доробок Ю. Андруховича формально можна поділити на два головні напрямки: поетичний і прозовий. Його поетичний дебют відбувся в першій половині 80-х рр. і завершився виходом у світ збірки «Небо і площі» (1985), загалом прихильно зустрінutoї критикою. Друга поетична збірка «Середмістя» (1989) носить не «бубабістський», а «елегійно-класицистичний» характер. «Балаганно-ярмарковою» вважається третя збірка «Екзотичні птахи і рослини» (1991), перевидання «Екзотичні птахи і рослини з додатком «Індія» (1997, 2002).

Поетичний світ Юрія Андруховича – це світ лицарства і несподіванок, авантюрних сюжетів, містичних аналогій і несподіваних відкриттів. Вертикальний часовий зріз дозволяє ліричному героєві поезії вільно переміщатися у століттях. Він шукає захисту змученій душі, пояснення багатьом подіям сучасності, але цей пошук носить не декларативно-поверхневий характер, а глибинно-напружений. Автор хоче по-своєму прочитати історичні явища, аби збагнути сучасність.

Об'єкт творчого осмислення Юрія Андруховича – таке велике життя. Для нього немає мертвих – це просто перехід людини в інший стан існування. Або навіть інакше: людина живе, доки її пам'ятають. Як той легендарний цісар Франц-Йосиф, про якого поет скаже, що він помре таки у ХХ столітті... Але ця дата не збігається з датою його смерті, бо фізична смерть – ніщо порівняно зі смертю духа.

У поезії «Лемберзька катастрофа 1826 року» звучить мотив відносності людського існування: кожен піде у тьму, «в мансарди вечорові» і ляже спати на дошках, не змігши ні багатством, ні владою відкупитися від небуття. А що ж понесе він у той світ, де лишень світло і дух – вічні і нетлінні? Письменник уникає дидактизму. І прочитання його текстів має багатошаровий аспект. За однією площиною сприймання постає інша. І простий сюжет, у якому говориться про тлінність буття, переростає в узагальнюючу картину світу, де поруч ходять добро і зло, надія і безнадія, віра і апатія...

Шукати свій погляд на світ, відкривати для духовності своєї Вітчизни нові простори – ось творче кредо автора.

У поезії Юрія Андруховича живе якесь особливе сприйняття світу, в її основі – вічне цвітіння молодості, енергії, духу, пошуку, тривання гри і наснаги неспокою – такого, що обпікає вуста і серце. Найлегше йому мандрується в глиб віків. Як мандрівний трубадур, він зазирає у вікна віків – заходить туди легко і просто, бо він у кожній епосі – свій:

*Я виміняв на вітер срібло й мідь,
я став недоторканий, мов цілунок.
Я йду, і на плечі моєму клунок,
і ви мене, братове, обніміть!..*

*Я не навчу вас жити на землі,
збирати мед і стригти череду,
додаючи рублі та мозолі.*

*По гострім путівцю, мов по мечу,
до ваших жител радісно прийду
і невблаганну зірку засвічу...*

(«Благання Мартопляса»)

Пошук ідеалу – пошук істини. Це переплітання стає відчуттєвим фоном творчості Юрія Андруховича. Він буває саркастичним, іронічним, зухвалим, але в глибині душі – це беззахисно-дитяче сприйняття світу, чисте і неспокушене, як світіння зорі. Чи важко бути зорею?

Письменник не боїться взяти на себе відповідальність за епоху. Пізнати себе – ось найважче для ліричного героя, найвідповідальніше. Приходить відомий Фауст, але він – інакший.

Його тривіальне роздвоєння, переспіване попелом віків, зовсім інше, осучаснено болюче.

*Там, де нас немає і не буде,
сніг упав на вежі і сади.
В темряві жаріють без остуди
вогники у вікнах зі слюди.*

*Сяють ночви, тесані до ладу,
і м'яка до купелі вода.
І зоря таємну має владу.
Ляда. Чоколяда. Коляда.*

*(«Зоря»,
з циклу «Фавстове свято»)*

Ось ця зоря і веде письменника від слова до слова, від відкриття до відкриття, від небаченого і непізнаного до невтолимої жаги їх пізнати:

*Є міста, до яких неможливо
зайти через браму.
Є міста, до яких неможливо зайти.*

*І приносять великий ключ, і шукають,
куди б устроїти, але
брам немає, сторожа зітерлась
на порох. Сім вітрів розкошують
на площах і залах.*

*(«Забуття»,
з циклу «Липневі начерки подорожнього»)*

Поетичний напрямок Андруховича загалом вичерпується наприкінці 1990 р. і завершується друкованими поза збірками циклами «Листи в Україну» та «Індія». Але у 2004 р. видається нова збірка «Пісні для мертвого півня».

Домінантою поетичної картини Андруховича в усі періоди його творчості видається напружене шукання духовної вертикалі буття, суттєво занижене тенденцією до примирення «вертикального з горизонтальним». Звідси – стале поєднання патетики з іронією, нахил до стилізаторства і заміна ліричного героя щоразу новою «маскою».

З прозових творів Андруховича найперше був опублікований 1989 р. в журналі «Прапор» цикл оповідань «Зліва, де серце» – майже

фактографія служби автора у війську, своєрідна «захальна книжечка», що поставала під час чергувань у вартівні. 1991 р. в журналі «Перевал» з'являється друком оповідання «Самійло з Немирова, прекрасний розбишака», що ніби заповідає характерні для подальшої прози Андруховича риси: схильність до гри з текстом і читачем, містифікаторство (зрештою, достатньо прозоре), колажність, еротизм, любов до магічного і надзвичайного. Серед значних творів письменника романи «Рекреації» (1992, перевидання 1997 і 1998), «Московіада» (1993, перевидання 1997 і 2000) та «Перверзія» (1996, перевидання 1997, 1999, 2000, 2002), а також «Дванадцять обручів» (2004) і «Таємниця» (2007).

Романи «Рекреації», «Московіада» і «Перверзія» можна розглядати як трилогію: героєм (чи антигероєм) кожного з них є поет-богема, що опиняється в самому епіцентрі фатальних перетворень «фізики в метафізику» і навпаки. Усі романи являють собою доволі відчутну жанрово-стилістичну суміш (сповідь, «чорний реалізм», трилер, готика, сатира), час розвитку дії в них вельми обмежений і сконцентрований: одна ніч у «Рекреаціях», один день у «Московіаді», п'ять днів і ночей у «Перверзії».

«Московіада» – це історія ще досить молодого українського поета Отто фон Ф., який навчається в Москві у Літературному інституті, Вищі курси якого на початку 90-х закінчив і сам автор роману. На титульній сторінці книжки жанр роману визначений як «роман жахів», що досить виразно характеризує сам текст. У романі описується один день поета, а саме субота, день, вільний від лекцій. Він живе у студентському гуртожитку радянського типу, який і описується в деталях.

Роман «Московіада» уже зарахований до класики, критики порівнюють його із поемою в прозі Венедикта Єрофєєва «Москва–Петушки». Використання буфонади в романі дало привід для порівняння «Московіади» з «Енеїдою» Івана Котляревського, а сатиричне ставлення до історичних та національних міфів було підставою для порівняння із творами польського письменника Вітольда Гомбровича. Тема історичних та національних міфів у романі близька до теми деконструкції міфу Радянської та Російської імперій.

У романі Андрухович розповідає про падіння однієї з найбільших імперій ХХ століття – Московської. Кожна імперія, як свідчить історія, розпадається. Це закономірність, яка лежить уже на початку творення

її. Але поштовхи до краху можуть бути різні. *«Свого часу тебе навчали, що Римська імперія загинула під ударом рабів і колоній. Ця імперія загине під ударами пияків. Колись вони всі вийдуть на Красну площу і, вимагаючи пива, рушать на Кремль. По них стрілятимуть, але кулі відбиватимуться від їхніх проспиртованих непробивних грудей. Вони зметуть усе...»*.

Алкоголь показаний як причина загибелі імперії та секуляризаційної держави. Пиятика – своєрідна релігія, і в пивному барі вона сприймається як деякий вид богохульного святкування причастя.

«Московіада» – це мандрівка по закапелках імперії. У ній поруч з розгубленістю є все ж таки впевненість, і сила до поступу, і одержима любов до всіх. І Галя, яка рятує Отто, можливо, навіть ціною свого життя; і бомжуватий поет, який всім пропонує свою книжечку про березу; і працівники бару, які дозволяють йому дзвонити із підсобки; і Руслан-десантник, який зривається із сьомого поверху; і дві «переспілі» поетеси; і стара прибиральниця у закусоchnій, якій Отто хоче поцілувати руку... Це той же принижений і упосліджений народ, якому теж потрібно розпрямлювати плечі, аби почувати себе гідно у світі.

Авантюрно-пригодницький сюжет, яскраво виписані характери, чимало філософських узагальнень і символічних картин, містифікації і біблійність – все це робить роман цікавим і захоплюючим.

Новий твір Юрія Андруховича «Таємниця», виданий у 2007 р. (з жанровим додатком «Замість роману»), постає як автобіографічний катехізис, монодрама на сім днів, спроба пригадати все, що відбулося з людиною, і вмістити це в сакральний простір зі старозавітних семи днів, які були в Бога.

«Таємниця» – це Юрій Андрухович та німецький журналіст Егон Альт. Книга побудована як суцільне інтерв'ю, це запитання та відповіді, запитання без відповідей і відповіді без запитань. Цей роман-інтерв'ю – ментальна мапа часу, двох епох, режимів, світоглядів. Це зображення того, що за одним життям ховаються тисячі цікаво прожитих днів. Згадано у творі лише найяскравіше, а більшість відомостей про історію повсякдення – під айсбергом тексту, і цю історію можна реконструювати, якщо вдатися до психолінгвістичного аналізу. Треба звернути увагу на те, що цей роман має неперевершену здатність формувати навколо себе, збирати

і змушувати переживати кожен повідану мить. А це вже багато про що говорить...

У романі багатогранно переплітається життя письменника, події минулих часів, містика й релігійність. Одна грань – звичайне життя людини, але це життя трохи пошматоване, спогади ніби в присмерках забуття. Друга грань – життя власне письменника, його творчий розвиток, який досі триває. Третя грань – взаємини із Системою. Четверта грань – це всі, хто оточували Юрія, це важливі постаті в житті людини. П'ята грань – містика. Таємничі події під час роботи в газеті міцно переплітаються з життям. І шоста грань – релігійність всього, що відбувається. У книжці живуть захищені янголи, захищені святі та захищений Бог. Ця книга – відчинені двері у світ Юрія Андруховича.

Внаслідок частих подорожей Андруховича до інших країн виникає його есеїстика, яка поступово складається в майбутню «книгу спостережень» над нинішніми особливостями європейського культурно-історичного ландшафту. Перший варіант такої книги – «Дезорієнтація на місцевості». Разом із польським письменником Анджеєм Стасюком видав книгу «Моя Європа: Два есеї про найдивнішу частину світу». Текст, написаний до цієї книжки Андруховичем, має назву «Центрально-східна ревізія» і є спробою відвертого осмислення власного «часу і місця». У 2006 р. вийшла в світ ще одна збірка «Диявол ховається в сирі».

Творчість Андруховича має значний вплив на перебіг сьогоденного літературного процесу в Україні. Його твори допомагають нашому сучасникові протестувати проти сірості, одноманітності, бездуховності, і ще багато всіляких «без» у нашому сьогочасному світі.

З метою популяризації творчості Ю. Андруховича в бібліотеках доцільно оформити *книжкові полиці, виставки* «Творчий поступ Ю. Андруховича», «Несподіваний Ю. Андрухович», провести *поетичні години, вечори* «Поетичний світ Юрія Андруховича», «Я не навчу вас жити на землі», *вечір-портрет* «Для мене література – це перш за все спілкування», *літературні дискусії* «Таємниця Юрія Андруховича», «Гортаючи сторінки роману «Московіада» (або «Дванадцять обручів»).

Для більш повного розкриття багатогранного творчого життя Ю. Андруховича радимо організувати літературне знайомство

**«Юрій Андрухович –
патріарх модерної української літератури»**

1. *«Я вже не стану тим, ким не став»*. Розповідь про багатогранну діяльність митця.
2. *«Від слова до слова»*. Поетичний світ Ю. Андруховича.
3. *Трагікомічна інтерпретація життя*. Обговорення прозових творів письменника.

**У проведенні заходів допоможе така
література:**

Твори Ю. Андруховича

1. Андрухович, Ю. Бу-Ба-Бу : вибрані твори / Юрій Андрухович, Олександр Ірванець, Віктор Неборак : авт. проект, упорядкув. В. Гобара. – Львів : Піраміда, 2007. – 389 с. : ілюстр.
2. Андрухович, Ю. Дванадцять обручів : роман / Ю. Андрухович. – 4-те вид. – К. : Критика, 2006. – 276 с.
3. Андрухович, Ю. Дезорієнтація на місцевості : спроби / Ю. Андрухович. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2006. – 127 с.
4. Андрухович, Ю. Диявол ховається в сирі : вибрані спроби 1999–2005 рр. / Ю. Андрухович. – 2-ге вид., випр. – К. : Критика, 2007. – 317 с.
5. Андрухович, Ю. Екзотичні птахи і рослини з додатком «Індія» : колекція віршів / Ю. Андрухович. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997. – 111 с.

6. Андрухович, Ю. Перверзія : роман / Ю. Андрухович. – Львів : ВНТЛ-Класика, 2002. – 288 с.

7. Андрухович, Ю. Рекреації : роман / Ю. Андрухович. – К. : Час, 1997. – 287 с.

8. Андрухович, Ю. Таємниця : замість роману / Ю. Андрухович. – Х. : Фоліо, 2007. – 476 с.

9. День смерті Пані День : американська поезія 1950–1960-х рр. у перекладах Ю. Андруховича. – Х. : Фоліо, 2007. – 208 с.

Література про творчість Ю. Андруховича

1. Андрухович, Ю. Центрально-східна ревізія : [біогр. відомості] / Юрій Андрухович // Новочасна Література. – 2008. – № 1. – С. 115–186.

2. Будін, Пер-Арне. Кінець імперії : роман Юрія Андруховича «Московіада» / пер. з англ. Л. Шьоквіст // Слово і час. – 2007. – № 5. – С. 62–66.

3. Голобородько, Я. Текстовий ареал Юрія Андруховича: реалії та інферналії / Ярослав Голобородько // Кур'єр Кривбасу. – 2007. – № 11/12. – С. 359–368.

4. Гундарова, Т. «Бу-Ба-Бу», Карнавал і Кіч : [Про постмодернізм в укр. літ. 80-х та 90-х рр. ХХ ст. на характеристиці творчості Ю. Андруховича та його творів «Рекреації» і «Перверзія»] / Т. Гундарова // Критика. – 2000. – Лип./Серп. – № 7/8. – С. 13–18.

5. Дроздовський, Д. Ловець «Таємниці» Юрій Андрухович, або Сім днів, які змінили світ / Д. Дроздовський // Кур'єр Кривбасу. – 2007. – № 7/8. – С. 354–359. – Рец. на кн. : Андрухович Ю. Таємниця : замість роману / Ю. Андрухович. – Х. : Фоліо, 2007. – 476 с.

6. Залізник, Б. [Вірш] : замість рецензії на «Замість роману» Юрія Андруховича «Таємниця» / Б. Залізник // Дзвін. – 2007. – № 7. – С. 141–142.

7. Юрій Андрухович: «Українська література нині, особливо молода, цілком гідна, цікава й потужна...» : [інтерв'ю з укр. письменником Ю. Андруховичем / взяла Н. Писарська] // Голос України. – 2007. – 25 січ. (№ 14). – С. 12.

8. Якубовська, М. Відчути на подих епохи : літ. портрет Юрія Андруховича / М. Якубовська // Сучасність. – 2006. – № 7. – С. 118–128.

Підп. до друку 17.12.2008. Формат 60 x 84¹/16.
Папір офсетний. Друк різнографний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 0,7. Обл.-вид. арк. 0,45. Зам. 2-121708. Наклад 65 пр.

Видавниче підприємство "Східний видавничий дім"
(Державна свідоцтво № ДК 697 від 30.11.2001.)
83086, м. Донецьк, вул. Артема, 45
тел./факс (062) 338-06-97, 337-04-80